

**KRITIČNI PREGLED MEDNARODNO
PRIMERLJIVIH MER PODJETNIŠKE
AKTIVNOSTI¹**

**Critical Review of Internationally Comparable
Entrepreneurship Activity Measures¹**

Katja Crnogaj

Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta
katja.crnogaj@uni-mb.si

Miroslav Rebernik

Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta
rebernik@uni-mb.si

Prejeto/Received:
April 2013

Popravljeno/Revised:
Junij 2013

Sprejeto/Accepted:
Junij 2013

Izveček

Številne raziskave, ki postavljajo podjetništvo v središče proučevanja, še zlasti tiste, ki raziskujejo vpliv podjetništva na gospodarsko rast in razvoj, pogosto ne nudijo dovolj celovite opredelitve in celovitih podjetniških mer za poglobljeno empirično preverjanje. Ker predstavljata merjenje in mednarodna primerjava podjetništva in njegovih rezultatov velik izziv, moramo podjetniške mere skrbno izbrati in interpretirati, da jih je mogoče pravilno upoštevati pri pripravi priporočil oblikovalcem podjetniške politike. V prispevku zato natančneje opredeljujemo najpogosteje uporabljane mere podjetniške aktivnosti na nacionalni ravni, njihove prednosti in slabosti ter morebitna stičišča.

Ključne besede: podjetništvo, podjetniška aktivnost, podjetniške mere, podjetniška politika

Abstract

Many studies that place entrepreneurship in the centre of their research, especially those exploring the influence of entrepreneurship on economic growth and development, often do not provide definitions and entrepreneurship measures that would be comprehensive enough for an in-depth empirical verification. Because measuring and internationally comparing entrepreneurship and its results are challenging tasks, the entrepreneurship measures must be carefully chosen and interpreted so that they can be appropriately considered when preparing policy-making recommendations. In this paper, we more precisely define the entrepreneurship measures most often used at the national level and identify their strengths and weaknesses as well as possible intersections.

Key words: entrepreneurship, entrepreneurial activity, entrepreneurship measures, entrepreneurship policy

¹ Del članka *Kritični pregled mednarodno primerljivih mer podjetniške aktivnosti* je nastal v okviru operacije z naslovom »Center za odprte inovacije in raziskave Univerze v Mariboru (CORE@UM)«. Operacijo delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa krepitev regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013, 1. razvojne prioritete: Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost, prednostne usmeritve 1.1: Izboljšanje konkurenčnih sposobnosti podjetij in raziskovalna odličnost.

Part of the paper *Critical review of internationally comparable entrepreneurship activity measures* was produced within the framework of the operation entitled "Centre of Open innovation and ResEarch UM". The operation is co-funded by the European Regional Development Fund and conducted within the framework of the Operational Programme for Strengthening Regional Development Potentials for the period 2007 – 2013, development priority 1: "Competitiveness of companies and research excellence", priority axis 1.1: "Encouraging competitive potential of enterprises and research excellence".

Naše gospodarstvo / Our Economy
Vol. 59, No. 5–6, 2013
pp. 23–34

DOI: 10.7549/ourecon.2013.5-6.03

UDK: 005.13: 330.341
JEL: L26, M13

1 Uvod

Raziskovalci se v zadnjem času intenzivno ukvarjajo s tem, kako doseči razumno soglasje o pomenu podjetništva in merah, ki so zanesljive, uporabne in lahko razumljive (Godin idr. 2008). T. i. »tretja generacija« podjetniških raziskav si prizadeva za integracijo treh dimenzij (Avanzini 2009): (1) podjetništva, kot ga opredeljuje »druga generacija«,² (2) združevanja aktivnosti v procesu (kot popolnih akcijskih načrtov, katerih namen je doseči določene cilje, vključno s preživetjem organizacije); (3) potrebe po merjenju podjetništva in njegovih učinkov. Pri tem sta merjenje in mednarodna primerjava podjetniške aktivnosti otežena iz več razlogov. Verheul in sodelavci (2002, 13–14) razloge iščejo v: (1) različnih in necnotnih opredelitvah podjetništva, ki kot večdimenzionalni koncept posega na različna raziskovalna področja; (2) težavah merjenja in primerjavi stopenj podjetništva v različnih obdobjih in med državami zaradi pomanjkanja splošno sprejetih meril podjetniške uspešnosti oz. izidov podjetniškega procesa. Pri prilagoditvi podjetniške statistike za potrebe raziskovalcev in oblikovalcev podjetniške politike je po Congregadovem mnenju (2008) potemtakem pomembno najmanj troje:

- predhodni konsenz glede opredelitve podjetništva – celoviteje z upoštevanjem različnih pristopov, zmanjševanjem visoke stopnje polemike z vidika teoretičnih okvirov;
- odkritje ključnih dimenzij za spodbujanje empiričnih raziskav ter nadaljnje vključevanje in uporaba podatkov;
- doseganje mednarodne primerljivosti s pomočjo splošnega dogovora o skupni metodologiji.

Tudi ko izberemo dokaj jasno opredelitev podjetništva, je težko najti merilno orodje, ki se ujema z izbrano terminologijo. V študijah, v katerih se osredotočajo samo na eno državo, bodisi presečno ali v okviru časovne vrste, so bile razvite številne posredne (»proxy«) mere podjetniške aktivnosti, ki se nanašajo na posamezni vidik podjetništva. Idealno bi bilo vsako od teh mer povezati z različnimi vidiki podjetništva, ki na individualni in nacionalni ravni vplivajo na rast in razvoj, vendar je sistematično merjenje pri mednarodnih primerjavah močno omejeno (Audretsch in Thurik 2001, 17). Na tej osnovi so se v zadnjem desetletju pojavile številne kompleksnejše mere podjetniške aktivnosti, med katerimi velja omeniti pogosto uporabljan Kauffmanov indeks podjetniške aktivnosti, ki meri stopnjo novoustanoavljenih podjetij na ravni posameznega lastnika, omogoča pa tudi globlji vpogled v demografske in geografske značilnosti novih podjetnikov v ZDA (Fairlie 2012); danski podjetniški indeks, ki temelji na podatkih držav OECD ter ugotavlja prednosti in slabosti Danske kot podjetniške države

(Hoffmann idr. 2006); ter globalni podjetniški in razvojni indeks – GEDI, ki omogoča ločeno obravnavo treh ključnih področij podjetništva v posameznih državah, tj. odnos do podjetništva, podjetniško aktivnost ter podjetniške aspiracije (Acs in Szerb 2012). Indeks sestavlja povprečje vseh treh omenjenih podindeksov, ki temeljijo večinoma na podatkovni bazi GEM, pri čemer upošteva tako individualno kakor tudi institucionalno plat podjetništva (Tominc in Rebernik 2012). K temu lahko dodamo tudi številne druge iniciative, ki skušajo z upoštevanjem okvirnih pogojev empirično izmeriti podjetniško aktivnost v neki državi (tabela 1). Nekatere med njimi se osredotočajo zgolj na določen vidik podjetništva ali pa omogočajo skopo mednarodno primerjavo, pretežno med razvitimi državami.

Že Godin s sodelavci (2008) ter kasneje Crnogajeva (2012) ugotavljajo, da je veliko podjetniških mer omejenih z obsegom, saj se pogosto osredotočajo zgolj na en vidik podjetništva. Poleg tega se ob njihovem izboru večkrat soočamo z metodološkimi in statističnimi težavami, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju. Ob tem spomnimo, da je ob kvantitativnih merilih pogosto treba vključiti tudi kvalitativna, saj to omogoča kompleksnejši vpogled v podjetniška dogajanja in bogati razumevanje podjetniške stvarnosti.

2 Mere podjetniške aktivnosti – nacionalna raven

Pri proučevanju podjetniške aktivnosti oz. izidov podjetniškega procesa lahko raziskovalci uporabijo statični ali dinamični pristop (Wennekers 1997). Po statičnem razumemo podjetništvo kot komponento panožne strukture gospodarstva v določenem trenutku. Po dinamičnem pa so podjetniki agenti sprememb z novimi podjetji, eksperimenti, tehnikami in organizacijo proizvodnje, uvajanjem novih izdelkov ali celo ustvarjanjem novih trgov (Wennekers idr. 2002). Podobno sta tudi Carree in Thurik (2003) opredelila štiri mere podjetništva: (1) turbulentnost (vsota vstopov in izstopov), (2) spremembo v velikostni porazdelitvi podjetij, (3) število tržnih udeležencev in (4) samozaposlitev. Raziskave na tem področju in uporabljene podjetniške mere so zelo razpršene ter se nanašajo na različne opredelitve oz. vidike podjetništva. Kot take ne zagotavljajo ustrezne celovitosti in orodja za primerjavo podjetniške aktivnosti med različnimi državami, za kar si prizadevajo raziskovalci in oblikovalci političnih ukrepov.

2.1 Statične mere

S statičnimi merami podjetniške aktivnosti merimo obseg že obstoječega podjetništva; med njimi so najpogostejše npr. število samozaposlitev ali stopnja lastništva podjetij, delež malih in srednje velikih podjetij ipd.

Samozaposlitev ali stopnja lastništva

Samozaposlitev ali stopnja lastništva podjetij je ena najpomembnejših statičnih mer stopnje podjetništva v neki državi (Storey 1991; EIM/ENSR 1995). Višja ko je stopnja samozaposlitev oz. stopnja lastništva, več je podjetništva na določenem območju. Samozaposlitev se običajno meri kot število samozaposlenih oseb praviloma brez kmetijstva.

² Avanzini (2009) v konceptu »druga generacija« združuje ideje, ki vključujejo inovacije oz. inovativnost (Schumpeter 1934; Drucker 1985; Lumpkin in Dess 1996) in značilnosti »stare šole« (Cantillon 1730, 1755; Knight 1921; Marshall 1980; Say 1803; von Mises 1949; Walras 1954; Kirzner 1973 in Penrose 1959), ki jih opredeljujejo značilnosti, kot so premagovanje tveganja, organizacija / menedžment, arbitraž / koordinacija / špekulacija, iskanje dobička in samozaposlitev.

Tabela 1: Pregled različnih iniciativ, katerih cilj je merjenje podjetniške aktivnosti med državami in skozi čas – nacionalna raven

Podjetniška aktivnost					
	Global Entrepreneurship Monitor – GEM (GERA)	OECD-Eurostat Entrepreneurship Indicators Program – EIP	World Bank Group Entrepreneurship Snapshots – WBGES	Eurobarometer Survey on Entrepreneurship (Evropska kom.)	SME Performance Review – SBA Fact Sheet (Evropska komisija)
<i>Namen</i>	ugotavljanje razlik v odnosu do podjetništva, vključevanju v podjetniške aktivnosti ter podjetn. aspiracije	mednarodno primerljiva statistika o podjetništvu in podjetniških dejavnih	mednarodna primerjava in razumevanje dinamike novoregistriranih podjetij (formalni sektor gospodarstva)	ugotavljanje mnenja podjetnikov, proučevanje njihove motivacije, izbor, izkušenj in ovir, povezanih s samozaposlovanjem	spremljanje uspešnosti MSP in uresničevanja Akta za mala podjetja
<i>Mednarodna pokritost</i>	globalno 87 držav v vseh letih	države OECD (in kandidatke)	globalno 112 držav	države EU, EFTA + Hrvaška, Turčija, ZDA, Japonska, Južna Koreja in Kitajska	EU 27 + Albanija, Hrvaška, Makedonija, Islandija, Izrael, Lihtenštajn, Norveška, Črna gora, Srbija in Turčija
<i>Časovna vrsta</i>	letno 1999–2012	letno 2006–2012	letno 2004–2010	2001–2003, 2004, 2007, 2009	2008, 2009, 2010–2011, 2012
<i>Enota analize</i>	posameznik	podjetje	novoregistrirano podjetje (z omejeno odgovornostjo)	posameznik	mala in srednje velika podjetja
<i>Podatkovni viri</i>	odrasla populacija med 18. in 64. letom, vsaj 2.000 (APS) odgovorov/ državo	OECD, WB, GCR, GEM, Eurobarometer, nacionalni statistični uradi in drugo	podatkovne baze WBGES, zunanji viri (poslovni registri, ministrstva, statistični uradi in drugo)	odrasla populacija, starejša od 15 let 500 oz. 1.000 odgovorov/državo	ključni indikatorji MSP, podatkovne baze EK, zunanji viri (Eurostat, OECD, WB, ECB, GEM in drugo)
Vplivni dejavniki podjetniške aktivnosti – institucionalno okolje					
	National Expert Survey – NES GEM (GERA)	Ease of Doing Business (WB)	Global Competitiveness Index (WEF)	Index of Economic Freedom (Fraser Institute)	Index of Economic Freedom (Heritage Foundation)
<i>Namen</i>	mnenja o različnih vidikih in komponentah podjetniškega okolja v posameznem gospodarstvu	analiza vpliva predpisov na zagon podjetja v različnih državah sveta ter njihovo razvrščanje glede na kakovost poslovnega okolja	razvrščanje držav glede na ocene ekonomske uspešnosti oz. nacionalne konkurenčnosti	ocenjevanje ekonomske svobode indeks EFW	ocenjevanje ekonomske svobode indeks IEF
<i>Mednarodna pokritost</i>	globalno 87 držav v vseh letih	globalno 185 držav	globalno 114 držav	globalno 141 držav	globalno 185 držav
<i>Časovna vrsta</i>	letno 1999–2012	letno 2003–2013	letno, GCI 2004–2013	letno 1970–2010	letno 1995–2013
<i>Podatkovni viri</i>	vsaj 36 odgovorov posameznikov (ekspertov)/državo (NES)	Doing Business database (proučitev zakonov in drugih predpisov v sodelovanju z več kot 9.600 eksperti)	Executive Opinion Survey in zunanji podatkovni viri (IMF, UN, WB in drugi)	Economic Freedom Database, World Bank Development Indicators	različni podatkovni viri (IMF, WB, WTO, vladne publikacije in drugo)
Kontekstualni pokazatelji					
	Demografske značilnosti (statistični uradi, WB, IMF)	Gospodarska rast BDP (IMF)	Družbeni (trajnostni) razvoj*		

*Pregled kazalnikov družbenega razvoja je mogoče najti v Crnogaj (2012).

Prvi poskus merjenja samozaposlitev kot približek za podjetništvo v globalnem gospodarstvu je mogoče zaslediti v delu Acsa in sodelavcev (1994).

Pri tovrstnih mednarodnih primerjavah lahko nastopijo težave predvsem zaradi neenotnega zajemanja statističnih podatkov o samozaposlitvah oz. stopnjah lastništva podjetij, ki so sicer razmeroma lahko dostopni in enostavni za uporabo. Razlikovati je mogoče dve definiciji (EIM/

ENSR 1995). Prva se nanaša na posameznike, ki si ne izplačujejo plač, ampak uporabljajo dobiček podjetja za kritje osebnih stroškov. S tem nosijo polno osebno odgovornost za vodenje posla. Druga definicija zajema lastnike – menedžerje, ki jim pripada delež dobička in hkrati plača za njihov prispevek in ki tvegajo do višine lastnega vložka v podjetje (Verheul idr. 2002, 14). Nekatere države v statistiko vključujejo samozaposlitev po prvi definiciji, nekatere

pa hkrati tudi po drugi. Pri tem še vedno ostajajo odprta vprašanja, kako je pri organizacijah z deljenim lastništvom, franšizami, zavodi ipd., na kar je treba biti pozoren pri mednarodni primerjavi tovrstnih statističnih podatkov.

Medtem ko večja preferenca samozaposlitvi predstavlja pomemben pozitiven odnos do podjetništva in odpravlja potrebo po merjenju podjetij glede na velikost, je zgolj približek za podjetniško aktivnost in ni ustrezno merilo dejanskega podjetništva. Izboljšanje indikatorja samozaposlitve sta predlagala Grilo in Thurik (2008), ki sta pokazala, da je samozaposlitev bolj smiselno razumeti kot merilo podjetniškega potenciala. Kot navajajo Davis (2008) ter Acs in Szerb (2009), je OECD šele v poznih devetdesetih letih začela resneje raziskovati samozaposlovanje (npr. Blanchflower 2000, 2004; Blanchflower idr. 2001). Število samozaposlitev, ki jih zajema njihova statistika o delovni sili (*OECD Labour Force Statistic*), je dolgo časa veljala kot ena najpomembnejših podatkovnih podlag, vendar neposredna primerjava med državami zaradi nepoenotnih opredelitev ni mogoča. EIM Business and Policy Research je kasneje ustvaril bazo, imenovano COMPENDIA (COMParative Entrepreneurship Data for International Analysis), ki na osnovi statistike OECD o delovni sili harmonizirano zajema podatke o samozaposlitvah. Baza zajema podatke od leta 1972 dalje in trenutno vključuje 30 držav OECD, med katerimi omogoča mednarodno primerjavo in primerjavo po času (van Stel idr. 2010). V zadnjem času se je tem prizadevanjem pridružila tudi Evropska komisija oz. Flash barometer, ki izvaja raziskave o samozaposlitvah predvsem za države članice EU (npr. Eurobarometer Survey on Entrepreneurship; Evropska komisija 2010). Pri tem je jasno, da na samozaposlitev ali stopnjo lastništva vplivajo številni dejavniki, kot so podjetništvo iz priložnosti ali iz nujne, samozaposlitve, ki so posledica visokih državnih spodbud ali olajšav za samozaposlitev, medtem ko lahko zraven tega zajamemo tudi druge vidike, ki vključujejo spol, narodnost, notranje podjetništvo ipd. Če omenjenih in tudi drugih vplivnih dejavnikov na samozaposlitev ne upoštevamo, so naši rezultati lahko zavajajoči in ne odražajo dejanske podjetniške stvarnosti.

Število malih in srednje velikih podjetij

Namesto na lastnike podjetij se pri merjenju podjetniške aktivnosti lahko osredotočamo na poslovne subjekte, torej na mikro, mala in srednje velika podjetja (MSP), ki se pogosto povezujejo s podjetniško aktivnostjo. Godin in sodelavci (2008, 27) povzemajo po Parkerju (2005), da mala podjetja izkazujejo nadpovprečne stopnje inovativnosti in so glede na podjetja drugih velikostnih razredov navadno bolj inovativna, rastejo hitreje in so produktivnejša. Vendar

je število MSP kot podjetniško mero treba obravnavati v širšem smislu, saj se podjetniško obnašajo vsi, ki zaznajo in izrabijo priložnost. Tudi po navedbah Evropske komisije (Evropska komisija 2008) je v globalno spreminjajočem se okolju, za katero so značilne strukturne spremembe in vedno večji konkurenčni pritiski, postala vloga MSP še pomembnejša. Pri tem velja izpostaviti raznoliko naravo MSP, kar morajo priznavati in upoštevati politike, ki obravnavajo njihove potrebe.

Težave pri omenjeni meri ponovno izhajajo iz nepoenotene opredelitve različnih kriterijev in s tem merjenja (zajemanja) malih in srednje velikih podjetij v različnih državah. Poleg tega je zgolj na osnovi števila MSP težko sklepati o stopnji podjetništva v državi. Ta mera tudi ne razkriva narave podjetij – ali gre za inovativna podjetja oz. podjetja, ki odražajo podjetniško naravo. Velja pa tudi poudariti, da se podjetništvo ne pojavlja zgolj izključno v malih podjetjih, ampak je lahko prisotno tudi v velikih in že ustaljenih podjetjih, kar je treba upoštevati pri posploševanju rezultatov na populacijo.

2.2 Dinamične mere

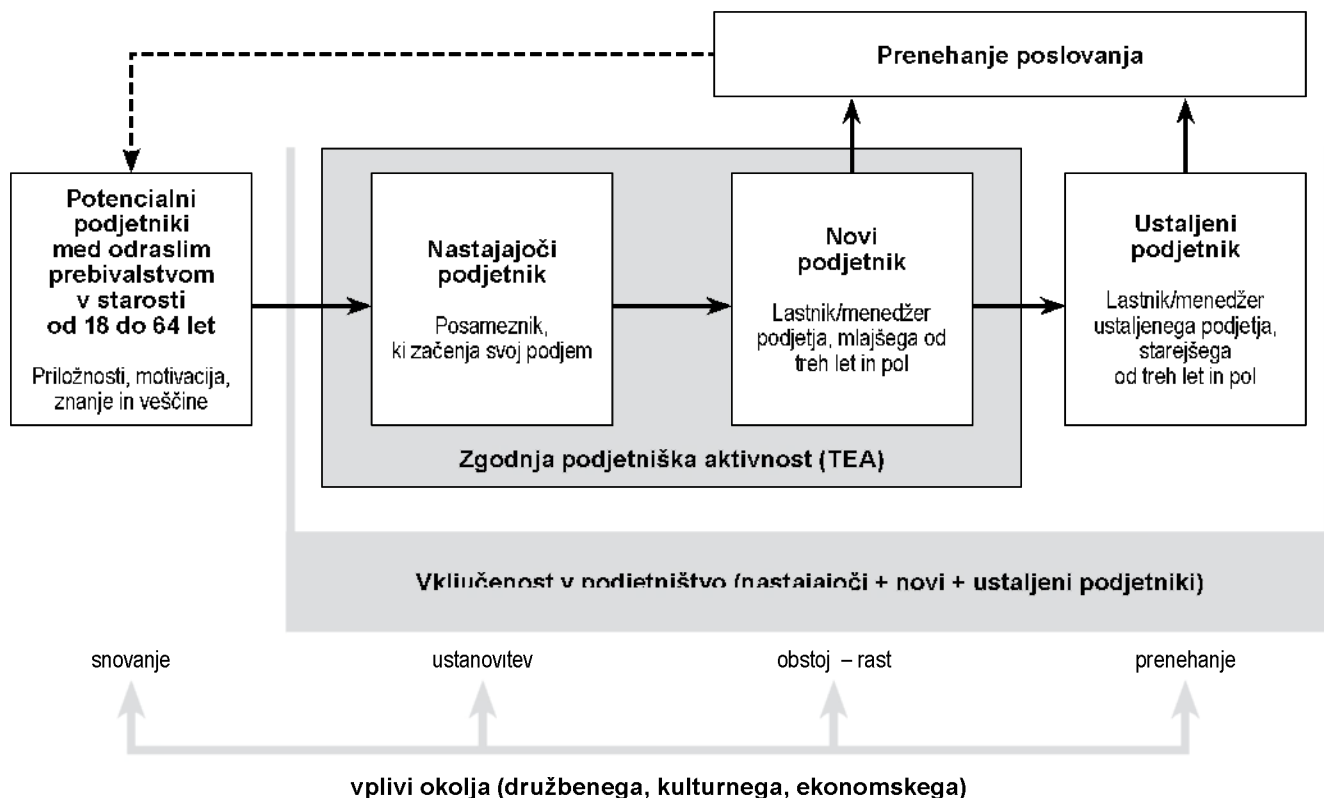
Z dinamične perspektive je mogoče uporabiti več različnih kazalnikov za merjenje podjetniške aktivnosti, ki se nanašajo na obseg novega podjetništva, kot so npr. zgodnje/novo/mlado podjetništvo, vstop novih podjetij ter stopnja turbulentnosti oz. dinamike (vstopi in izstopi podjetij oz. rojstva in smrti).

Indeks TEA

V okviru raziskave Global Entrepreneurship Monitor – GEM je bil razvit indeks TEA (*Total Early-Stage Entrepreneurship Activity*), ki kaže odstotek zgodnje podjetniške aktivnosti med delovno aktivnim prebivalstvom med 18. in 64. letom. Gre za delež posameznikov, ki aktivno poskušajo zagnati nov posel ali pa posel že imajo, vendar še niso izplačevali plač dlje kot tri mesece (*nastajajoči podjetniki*). K nastajajočim podjetnikom se prištejejo tudi lastniki ali menedžerji podjetja, ki izplačujejo plače dlje kot tri mesece, vendar manj kot tri leta in pol (*mlada podjetja oz. novi podjetniki*). TEA je zlasti občutljiv na dejavnike okolja, ki posameznike spodbujajo k podjetniški aktivnosti ali jih od nje odvračajo. Sestavo indeksa TEA grafično prikazujemo na sliki 1.

Glede na pogosto uporabo indeksa TEA lahko sklepamo na njegovo preprostost in uporabnost pri merjenju zgodnjega podjetništva, ki je nedvomno pomemben element. Prednosti lahko iščemo tudi v številu držav, ki jih raziskava GEM zajema, in njegovi mednarodni primerljivosti ter longitudinalnosti. Indeks TEA je kot vsaka druga mera podjetništva deležen tudi kritik, ki se nanašajo predvsem na odsotnost ustaljenih podjetij in s tem omejevanje podjetniške aktivnosti, podatkovne nedoslednosti in potencialno različne razlage anketnih vprašanj v posameznih državah (Audretsch 2002; OECD 2006; Baumol idr. 2007; Godin idr. 2008; v: Acs in Szerb 2009). Desai (2009, 5) omenja tudi

³ EIM Business and Policy Research je kasneje ustvaril bazo, imenovano COMPENDIA (COMParative Entrepreneurship Data for International Analysis), ki na osnovi statistike OECD o delovni sili harmonizirano zajema podatke o samozaposlitvah. Baza zajema podatke od leta 1972 dalje in trenutno vključuje 30 držav OECD, med katerimi omogoča mednarodno primerjavo in primerjavo po času (van Stel idr. 2010).

Slika 1: Sestav indeksa TEA

Vir: povzeto po Kelley idr. (2011, 13), v: Rebernik idr. (2011, 33).

precenjevanje zgodnje podjetniške aktivnosti, saj se anketiranci GEM štejejo za zgodnje podjetnike takoj, ko začnejo z ukrepi za zagon podjetja, ki se bo morda zgodil šele čez nekaj let ali pa nikdar. A ugovore najdemo tudi za uradne statistične podatke, ki večkrat precenjujejo dejansko podjetniško aktivnost, saj pogosto zajemajo tudi podjetja, ki niso aktivna, ali pa nacionalni statistični uradi različno zajemajo podatke, ki v tem primeru niso mednarodno primerljivi.

Vstopi (rojstva) in izstopi podjetij (smrti)

Številni raziskovalci ugotavljajo, da imajo predvsem mala in srednje velika (tudi novoustanovljena) podjetja velik pomen za nacionalno gospodarstvo. Ustanovitev podjetja je namreč eden od primarnih načinov, kako podjetnik prenese nove ideje na tržišče. Pri tem so pomembni predvsem vstopi, povezani z inovativnimi sposobnostmi podjetnikov, ki zaposlujejo in imajo potencial hitre rasti.

Težave pri merjenju podjetniške aktivnosti se pojavijo predvsem pri mednarodnih primerjavah, neenotni opredelitvi ali omejevanju na najprimernejšo velikost podjetja za merjenje. Baumol in sodelavci (2007) opozarjajo, da lahko vključevanje najmanjših podjetij hitro preceni podjetniško aktivnost. Prav tako je treba opozoriti na način merjenja oz. zajemanja novoustanovljenih podjetij ter neto vstopov v razmerju do skupnega števila vseh podjetij, saj je stopnja novoustanovljenih podjetij občutljiva na nihanja v številu podjetij iz leta v leto (Godin idr. 2008, 20–21).

Novo podjetje lahko prav tako nastane na več načinov – med drugim tudi kot posledica združitve, pripojitve ali prevzema ipd. Nekateri vstopi tako niso neposredno povezani z raziskovanjem podjetništva oz. kreativne destrukcije, saj je njihov ekonomski vpliv lahko drugačen, zato je treba razlikovati med vstopi, ki vključujejo katere koli demografske spremembe in vodijo do novega podjetja, četudi je prej obstajalo v drugačni obliki, in med rojstvi podjetij. Podobno kot rojstva je treba opredeliti tudi smrti ali izstope podjetij ter razumeti, kdaj kateri od njih dejansko nastopi (Ahmad 2008). Ker se v nacionalnem gospodarstvu tako vstopi kot izstopi dogajajo sočasno, nekateri raziskovalci merijo dinamiko ustanavljanja novih podjetij, kar pa zaradi številnih različnih vplivnih dejavnikov na vstopo in izstope podjetij pogosto vodi v različne oz. celo nasprotujoče si zaključke.

Podatki o vstopih (in izstopih) podjetij so na voljo za številne države. Eurostat redno poroča o številu start-up podjetij ter o statistiki vstopov in izstopov (projekt poslovne demografije), Svetovna banka pa je začela zbirati podatke o novih registracijah družb z omejeno odgovornostjo. K temu lahko dodamo tudi bazo poslovne demografije OECD, ki prav tako zagotavlja podatke o vstopih in izstopih oz. stopnjah rojstev in smrti podjetij. Baza zajema manj držav kot Eurostat, poleg tega pa podatki za različne države med seboj niso povsem harmonizirani in tako mednarodna primerjava ne omogoča zanesljivih rezultatov.

2.3 Kakovost podjetniške aktivnosti

Do sedaj predstavljene mere podjetniške aktivnosti se nanašajo na raven in/ali dinamiko podjetništva ter ugotavljajo delež delovno aktivnega prebivalstva, ki se ukvarja s podjetništvom oz. se je vanj pripravljen vključiti. Ne zajemajo pa kakovostne razlike med podjetniško aktivnostjo, kot je zaznavanje priložnosti, sposobnost, kreativnost, inovativnost ali visoka rast, zato predstavljene mere nudijo zgolj smernice oblikovalcem politike glede količine podjetništva, ne pa tudi njegove kakovosti.

Predvsem rast podjetja je tista, ki vzbuja precejšnjo pozornost politike, kar je ugotovil že Birch (1979). Raziskave kažejo, da namere za rast in viri rasti niso enakomerno porazdeljeni v okviru populacije podjetij, ki so podjetniško naravnana (Širec in Crnogaj 2010). Da je že sama odločitev podjetnika o tem, do katere mere želi povečevati svoje podjetje, pomemben dejavnik razvoja podjetja, potrjujejo tudi nekatere raziskave, ki kažejo, da podjetnikove aspiracije po rasti pravzaprav vodijo do hitreje rasti podjetja (npr. Baum idr. 2001; Wicklund in Shepherd 2003; v: Kelley idr. 2011, 40). Tako tudi ne preseneča podatek, da le majhen odstotek najhitreje rastočih podjetij (gazel) ustvarja najvišji delež rasti prodaje in zaposlovanja. Rast podjetja lahko merimo na različne načine, npr. kot rast skupnega prihodka, število zaposlenih oseb, tržno vrednost podjetja, sredstva (premoženje) podjetja ipd. Naj izpostavimo tudi priznan Birehev indeks, ki se nanaša na spremembe v številu zaposlenih, dodani vrednosti ter njuni kombinaciji (Birch 1987, v: Širec in Crnogaj 2011). Podatke je mogoče pridobiti iz statističnih podatkov ali drugih nacionalnih institucij, pri mednarodni primerjavi pa je treba zagotoviti ustrezno harmonizacijo. GEM je ena redkih raziskav, ki omogoča vpogled ne le v preteklo realizirano rast, temveč tudi v nameravano. Res je, da so te ocene subjektivne, saj izhajajo iz podjetnikovih ocen, res pa je tudi, da so sploh edine, ki so mednarodno harmonizirane na tako velikem vzorcu držav. Raziskava GEM v zadnjem času veliko pozornosti posveča tudi nekaterim drugim značilnostim, povezanim s kakovostjo v zgodnji fazi podjetniške aktivnosti, poleg zaposlovanja in potenciala hitre rasti tudi inovativnosti, uveljavljanju na mednarodnih trgih (internacionalizacija) ipd.

3 Mednarodno primerljive sestavljene mere in nabor podatkov podjetniške aktivnosti

Ker je dinamičnost podjetniškega procesa odvisna od številnih vplivnih dejavnikov, je pri proučevanju podjetništva pomembno upoštevati povezavo med podjetništvom, okoljem in gospodarskim razvojem. Upoštevanje in proučevanje te vzročno-posledične povezave je bistvenega pomena predvsem za razumevanje podjetništva med različnimi državami in tudi regijami (Acs in Szerb 2009). Podjetniške mere morajo biti sposobne zagotoviti informacije ne le o stopnji podjetništva v državi, ampak tudi o pokazateljih, ki te ravni določajo, in po možnosti tudi vpliv, ki ga imajo na izpolnjevanje političnih ciljev (Ahmad in

Hoffman 2007, 3). Številne države oz. organizacije si zato prizadevajo za oblikovanje okvira, ki bi to omogočal in zagotavljal mednarodno primerljive podatke o podjetništvu in dejavnostih, ki nanj vplivajo.

Merjenje institucionalnega okolja poteka že desetletja, merjenje podjetniške aktivnosti pa je relativno novo in predstavlja vrzel pri razumevanju vprašanja o tem, zakaj so nekatere države bogate in druge revne. V zadnjem času se temu vprašanju posveča vse več pozornosti. Poteka več raziskovalnih projektov, ki si prizadevajo razumeti interakcijo podjetnikov in institucij, namen česar je ustvarjanje inovacij ter zagotavljanje novih izdelkov in storitev za družbo (Acs in Szerb 2011, 2). Iniciative teh organizacij, ki zagotavljajo mednarodno primerljive sestavljene mere podjetniške aktivnosti, navajamo v nadaljevanju.

3.1 Globalni podjetniški monitor GEM

Globalni podjetniški monitor (*Global Entrepreneurship Monitor – GEM*) je longitudinalni raziskovalni projekt, ki proučuje odnose med podjetniško aktivnostjo in nacionalno gospodarsko rastjo in je ena največjih raziskovalnih pobud podjetništva na svetu. Pilotni projekt se je začel leta 1998. Leta 1999 je izšlo prvo poročilo GEM, ki je vključevalo 10 držav (Klyver 2008, 586), leta 2012 pa je raziskovalni konzorcij narasel že na 69 držav. Slovenija je v raziskavo vključena od leta 2002, in sicer pod okriljem Inštituta za podjetništvo in menedžment malih podjetij na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru.

V nasprotju z drugimi raziskavami se GEM ne osredotoča na podjetja in statistično spremljanje njihovega poslovanja, temveč na podjetnega posameznika, ki se odloči za podjetniško kariero in ustanovi podjetje. S tem ponuja raziskava številne podatke, ki jih ni mogoče dobiti iz poslovnih registrov, pri čemer je vpogled v najzgodnejše faze podjetništva zelo relevantna informacija za oblikovalce ekonomske in razvojne politike (Rebernik idr. 2011, 30–35). Sistem harmoniziranega zbiranja podatkov temelji na natančno določenih in nadzorovanih protokolih, katerih cilj je pridobitev visokokakovostne podatkovne osnove. Ena od pglavitnih prednosti raziskave je predvsem enotna opredelitev in zbiranje podatkov med državami za namene mednarodne primerjave, pri čemer velja upoštevati gospodarsko razvitost posameznega nacionalnega gospodarstva (Acs 2006, 98). Bosna in sodelavci (2008) kot pglavitne prednosti raziskave ob tem izpostavljajo tudi, da GEM spremlja posameznike, ki so v procesu ustanavljanja podjetja, ki so lastniki in menedžerji svojega podjetja, ter tudi tiste, ki se v obstoječih podjetjih lotevajo novih podjetij; hkrati ugotavlja nagnjenost k podjetništvu in njegovo dojetanje ter združevanjem podatkov iz preteklih let zagotavlja primeren in zadosten vzorec za proučevanje.

Kot vsaka raziskava je tudi raziskava GEM deležna že omenjenih kritik, ki se najpogosteje nanašajo na indeks TEA, s katerim se meri zgodnja podjetniška aktivnost (npr. Ahmad 2008, 114–115). Razdelano kritiko raziskovalne metodologije GEM iz leta 2005, druga vprašanja verodostojnosti

stojnosti in raziskovalna priporočila je objavil tudi Hindle (2006). Kljub temu so dosedanje izboljšave in raziskovalni rezultati pokazali, da je raziskava smiselno zastavljena ter da je njeno nadaljevanje in širjenje na še več držav upravičeno (npr. Acs idr. 2009).

3.2 Program podjetniških indikatorjev OECD in Eurostat

OECD se je v devetdesetih letih začela resneje osredotočati na podjetništvo in njegovo vlogo za nacionalno gospodarstvo in razvoj, ko so začeli tudi s prvimi prizadevanji za zbiranje informacij o podjetništvu (Davis 2008, 40). Leta 2006 so zagnali Program podjetniških indikatorjev (*Entrepreneurship Indicators Programme – EIP*), da bi vzpostavili mednarodno primerljive podatke o podjetništvu in njegovih dejavnikih (OECD, EIP 2011). Leta 2007 se je temu pridružil tudi Eurostat; skupni cilj je bil ustvariti trajni, dolgoročni program politično relevantne podjetniške statistike (Ahmad in Seymour 2008, 5).

Projekt OECD-Eurostat skuša zajeti večdimenzionalni značaj podjetništva in opozoriti na podjetniške razlike, kot so razlike med malimi podjetji, samozaposlitvijo, rastočimi podjetji ipd. Njihov konceptualni okvir vključuje tri ločene, vendar povezane tokove (Ahmad in Hoffman 2007), kot so prikazani na sliki 2.

Čeprav obsega okvir tri dimenzije, se zbiranje podatkov nanaša zgolj na dve kategoriji indikatorjev: uspešnosti, ki merijo količino in vrsto podjetništva v državi, ter dejavnikov (determinant), ki vplivajo na podjetništvo. Podatki so pridobljeni iz obstoječih podatkovnih baz, kot so baza OECD ter baze mednarodnih organizacij in raziskovalnih inštitutov, WB (Doing Business), GEM in EC (Lunati idr. 2010, 11). Zgradba indikatorjev je relativno enostavna, iskanje razpoložljivih in primerljivih mednarodnih podatkov pa zahteva mnogo večje napore. Poleg tega v njihovem poročilu, bogatem z različnimi podjetniškimi podatki, nič ne kaže na to, kako bi ti včasih visoko korelirani indikatorji lahko gradili uporaben indeks. Kot pomankljivost kaže izpostaviti tudi to, da se podatki nanašajo

na pretekla leta, kar pogosto ni dovolj zanesljiva osnova za oblikovalce podjetniške politike (Acs in Szerb 2009).

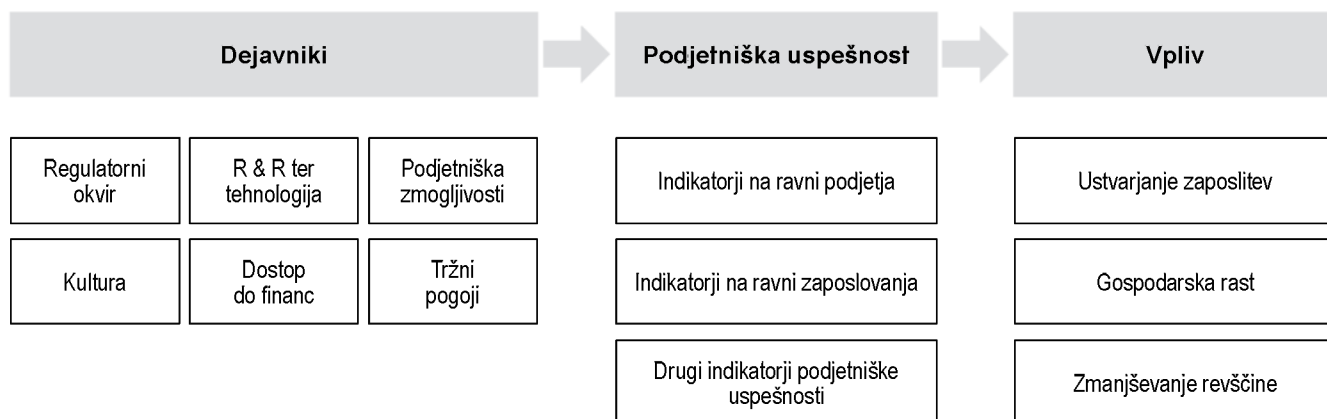
EIP si prizadeva za izboljšave na področjih, na katerih obstajajo vrzeli, hkrati pa predlaga načine za izboljšanje zbiranja ter primerljivosti podatkov na tem zahtevnem področju merjenja (npr. OECD 2011). Naj pri tem izpostavimo tudi dolgoročno časovno vrsto podatkov OECD o delovni sili (*OECD Labour Force Statistics Data*), kjer OECD definira podjetništvo kot samozaposlitev. Če primerjamo pristopa GEM in OECD, vidimo, da zajemata različne informacije, ki omogočajo mednarodno primerjavo in se potemtakem ne izključujeta, temveč kvečjemu dopolnjujeta, kar podobno izpostavlja tudi Parker (2008, 11).

3.3 Nabor podatkov Svetovne banke o podjetništvu

Raziskava Svetovne banke o podjetništvu (*World Bank Group Entrepreneurship Survey* oz. *World Bank Group Entrepreneurship Snapshots – WBGES*) spremlja podjetniško aktivnost v več kot 100 državah sveta kot formalno registracijo podjetij z omejeno odgovornostjo in s tem od leta 2000 naprej priznava vlogo podjetništva pri dinamičnosti moderne ekonomije. WBGES ponuja empirične dokaze, da lahko dobro in ustrezno regulatorno okolje poveča podjetniško aktivnost držav v razvoju. Skupna prizadevanja Svetovne banke, Mednarodne finančne korporacije (*International Finance Corporation*) in Kauffmanova fundacije so do danes omogočile najboljše nabor podatkov o vstopih podjetij v različnih državah z vsega sveta (WBGES 2008).

Podatki raziskave se nanašajo na število vseh novoregistriranih podjetij v odstotku odrasle, delovno aktivne populacije. V raziskavo je zajet formalni sektor gospodarstva in vse pravne osebe, ki so registrirane v javnem registru ter so sposobne prevzeti odgovornosti in opravljati gospodarske dejavnosti in transakcije z drugimi poslovnimi subjekti (brez samostojnih podjetnikov). Neformalni sektor je iz podatkovne baze izključen zaradi težav pri ugotavljanju števila podjetij v njem. Raziskava vključuje tudi vprašanja o postopku registracije, saj kot kažejo njihova letna poročila

Slika 2: Kategorije podjetniških indikatorjev po OECD

Vir: OECD 2008, 7

(npr. WBGES 2010), različne sestavine poslovnega okolja pomembno vplivajo na registracijo podjetij (ob tem tudi trenutna gospodarska/finančna kriza).

Prednost raziskave WBGES je predvsem v visoki stopnji mednarodne primerljivosti, kar kljub različnim političnim sistemom in pravnim izvorom zajemanje podjetij z omejeno odgovornostjo omogoča. Kljub temu je pri tej raziskavi potrebna pazljivost v vsaj dveh primerih. Prvič, neformalni sektor je pomemben in pogosto predstavlja velik del gospodarske aktivnosti, predvsem v razvijajočih se oz. manj razvitih državah. Drugič, podjetja z omejeno odgovornostjo niso edina oblika gospodarskih subjektov, ki jo vodijo podjetniki (Desai 2009, 5).⁴ S tem je raziskava WBGES primernejša za razvite države, v katerih predstavlja formalni sektor največji delež gospodarske aktivnosti, ne pa tudi za države v razvoju, v katerih je več neformalnega sektorja in v tem primeru bi se veljalo prej osredotočiti na podatke, ki jih zajema raziskava GEM.

3.4 Nabor podjetniških podatkov Eurostat in Eurobarometer

V Evropi je k raziskovanju podjetništva prispevala tudi Evropska komisija. Eurostat razvija podatkovno bazo poslovne demografije za države EU in izvaja Raziskavo o dejavnikih poslovnega uspeha (*Factors of Business Success – FoBS*) v številnih državah EU. Prav tako je tudi Eurobarometer Evropske komisije leta 2000 začel meriti odnos do različnih vidikov podjetništva v Evropi in ZDA (Davis 2008, 51).

Poslovna demografija, ki je temeljni element projekta EIP (*Entrepreneurship Indicators Programme*), v katerem Eurostat kot partner sodeluje z OECD, omogoča raziskovanje dinamičnosti in inovativnosti različnih trgov ter vključuje podatke o aktivni populaciji podjetij ter njihovem rojstvu, preživetju (ki sledi pet let po rojstvu podjetja) in smrti (Eurostat-OECD 2007). Gre za širši pristop, pri katerem seznam različnih indikatorjev omogoča odraz različnih tipov podjetništva. Raziskava o dejavnikih poslovnega uspeha je tako nadaljevanje poslovne demografije, s čimer si Eurostat prizadeva osvetliti področje dejavnikov, ki podpirajo ali ovirajo uspešnost novoustanovljenih podjetij (Eurostat 2011). Medtem ko Eurostat zbira, združuje in objavlja podatke nacionalnih statističnih uradov EU ter zagotavlja primerljivo in usklajeno metodologijo, je Eurobarometer raziskava Evropske komisije (*Flash Eurobarometer Survey*) o javnem mnenju, ki se delno nanaša tudi na podjetništvo. Raziskava zajema mnenja podjetnikov, proučuje njihovo motivacijo, izbire, izkušnje in ovire, povezane s samozaposlovanjem. Temelji na podatkih iz intervjujev s posamezniki, ki se opravljajo na vzorcu vedno večjega števila držav – v zadnjem času tudi zunaj EU (Evropska komisija 2010).

Pod okriljem Evropske komisije poteka še več raziskav oz. projektov, ki skušajo poglobljeno raziskovati podje-

ništvo, da bi lahko oblikovali predloge in priporočila za oblikovalce podjetniške politike, raziskovalce, ekonomiste in podjetja. Uglednejši med njimi je zagotovo projekt Evropski observatorij za MSP (*Observatory of European SMEs*), ki je bil zasnovan leta 1992 in izvajan v okviru mreže European Network for SME Research. Leta 2008 ga je nadomestila raziskava Pregled uspešnosti MSP (*SME Performance Review*), ki je zgrajena na osnovi Akta za mala podjetja in podrobneje spremlja uspešnost njegovega uresničevanja. Raziskava (Evropska komisija, SBA 2010) podaja pregled velikosti, strukture in pomena malih in srednje velikih podjetij za evropsko gospodarstvo ter njihov prispevek k rasti in zaposlovanju. Poročilo o evropskih malih in srednje velikih podjetjih je osnovno orodje, ki ga Evropska komisija uporablja za spremljanje uresničevanja Akta za mala podjetja v posameznih državah. Pregled njegovega uresničevanja je narejen z indikatorji, s katerimi lahko posamezno državo primerjamo z evropskim povprečjem, kar nam omogoča jasnejšo sliko o stanju malega gospodarstva v tej državi. Pomanjkljive podatkovne podlage v določenih državah, primerjave zgolj med članicami EU ter »stari« podatki, kar je posledica harmonizacije statističnih podatkov EU, ki so predmet pravno določenega poročanja, pa so nekatere pomanjkljivosti nabora podatkov pod okriljem Evropske komisije.

4 Sklep

Iskanje sistematičnega nabora kazalnikov za merjenje ključnih dimenzij podjetništva je postalo ena izmed poglavitnih potreb za zagotovitev napredka ekonomske analize ter za oblikovanje, spremljanje in vrednotenje javnih politik (Congregado 2008). Na podlagi predstavljenih mer podjetniške aktivnosti na nacionalni ravni ocenjujemo, da so med njimi velike in pomembne metodološke razlike. Mednarodna primerjava je tako močno otežena zaradi pomanjkanja splošno sprejete definicije podjetništva in odsotnosti enotnih podjetniških mer, kar predstavlja velik izziv za raziskovalce. Poleg tega nobena od predstavljenih mer ne more v celoti zajeti vseh dimenzij, oblik in izidov podjetništva ter podjetniške dinamike. Podjetniške mere je zato treba skrbno izbrati in interpretirati ter upoštevati njihovo relevantnost za politične odločitve.

Ugotavljamo, da je za operacionalizacijo podjetništva mogoče uporabiti različne opredelitve in s tem tudi različne podjetniške mere. Vsaka posamezna mera predstavlja drugačen vidik podjetništva, npr. podjetništvo kot lastništvo in vodenje ustaljenih podjetij, pri katerem lahko uporabimo mere, kot so število samozaposlenih ali lastnikov podjetij, število podjetij ipd. Podjetništvo se hkrati lahko nanaša tudi na obseg, v katerem novi udeleženci vstopajo na trg, kar merimo s številom novoustanovljenih podjetij. Podjetništvo se prav tako lahko nanaša na proces ustanavljanja novega podjetja, vključno z dejavnostmi, ki so zahtevane pred samim zagonom, kar imenujemo zgodnja podjetniška aktivnost (TEA). Ne nazadnje je o podjetništvu mogoče razmišljati tudi kot o deležu malih podjetij, najhitreje rastočih podjetij ipd. Vse to so kvantitativni približki, s katerimi je na

⁴ Npr. v Sloveniji je teh le 63.514, kar je 34 % vseh gospodarskih subjektov, ki so poslovno aktivni in vpisani v Poslovnem registru Slovenije in jih objavlja AJPES (podatek na dan 31. 12. 2011).

različne načine mogoče meriti podjetništvo. Pri tem je treba upoštevati tudi druge kakovostne, institucionalne in demografske spremenljivke, če želimo ugotavljati dejanski profil nacionalnega podjetništva in identificirati politične ukrepe, s katerimi ga je mogoče spodbujati. Merjenje podjetništva v državi je namreč pomembno odvisno tudi od ravni analize, ki jo izbere raziskovalec. Po mnenju nekaterih so ravno zato sestavljeni kazalniki – nekateri jih imenujejo tudi sintetični – koristnejši za oblikovalce politike. S sabo pa nedvomno prinašajo tudi mnogo bolj kompleksno proučevanje.

Prav tako se porajajo vprašanja o ustreznih metodoloških pristopih za merjenje podjetniške aktivnosti. Veliko obstoječih baz podatkov je bilo oblikovanih za povsem druge namene kot za proučevanje podjetništva in s tem velikokrat ne dajejo ustrezne podlage za raziskovanje oz. merjenje podjetništva z akademskega vidika. Težave so še toliko izrazitejše ravno pri mednarodnih primerjavah, pri katerih mora raziskovalec upoštevati številne dodatne elemente in vsebinska vprašanja, npr. obstoj podpornega ali sovražnega makro/mikro okolja za ustanovitev novih podjetij. Vse to sovпада z Gartnerjevim in Shanovim argumentom (1995); avtorja trdita, da mora merjenje stopenj podjetništva odražati tako daljši časovni okvir kot tudi upoštevanje učinkov nacionalnega okolja.

Zgolj z dovolj celovito in konsistentno opredelitvijo ter razumevanjem lahko pojasnimo, v kolikšni meri posamezni dejavniki vplivajo na podjetniško aktivnost v mednarodnem prostoru, ter nakažemo pomembna področja političnega odločanja, da bi bilo mogoče pospešiti podjetništvo na nacionalni ravni. Na ravni tolmačenja je pomembno, da je vzpostavljena povezava med izbranimi podjetniškimi merami in gospodarsko rastjo, da so upoštevani širši, trajnostni pokazatelji razvoja družbe in razvojne faze nacionalnega gospodarstva. Tovrstni konceptualni pristop po naših pričakovanjih vodi do rezultatov, lahko pa pripomore prepoznati ključna področja in omogoči oblikovanje ustreznih političnih ukrepov za pospeševanje podjetniškega potenciala.

Dejstvo je, da še vedno obstaja mnogo odprtih domnev, ki jih je treba pojasniti, da bomo lahko sposobni oblikovati celovito sliko obravnavanega fenomena. Uspeh vseh dosežanih pobud in prizadevanj najrazličnejših organizacij pa je močno odvisen od njihove sposobnosti za nenehni razvoj in modernizacijo. Vsaka od predstavljenih podjetniških mer ima določene prednosti in pomanjkljivosti, ki jih moramo poznati in izbrati ustrezen pristop za merjenje nacionalnega podjetništva. Mnoge med njimi se tudi dopolnjujejo. Trenutno je od uporabnika odvisno, kakšna vrsta zbiranja podatkov in s tem tudi interpretacija najbolj ustreza njegovim raziskovalnim potrebam. Vse to pa je nedvomno pogojeno tudi s cilji in potrebami oblikovalcev podjetniške politike.

Literatura in viri

1. Acs, Z. J. (2006). *How is Entrepreneurship Good for Economic Growth?* MIT Press Journals. Dosegljivo: [online] [<http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/itgg.2006.1.1.971>].
2. Acs, Z. J. in Szerb, L. (2009). *The Global Entrepreneurship Index (GEINDEX)*. Jena Economic Research Papers 2009 - 028. Jena: Max Planck Institute of Economics.
3. Acs, Z. J. in Szerb, L. (2011). *Global Entrepreneurship and Development Index*, inaugural ed. UK, USA: Edward Elgar.
4. Acs, Z. J. in Szerb, L. (2012). *Global Entrepreneurship and Development Index 2012*. VB, ZDA: Edward Elgar Pub.
5. Acs, Z. J., Amorós, J. E., Bosma, N. S. in Levic, J. (2009). From Entrepreneurship to Economic Development: Celebrating Ten Years of Global Entrepreneurship Monitor. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 29 (16), Chapter XIV. Environment, 6-6-2009.
6. Acs, Z. J., Audretsch, D. B. in Evans, D. (1994). *Why Does the Self-Employment Rates Vary Across Countries and Over Time?* CERP Working Paper No. 871, Center for Economic Policy Research.
7. Ahmad, N. (2008). A Proposed Framework for Business Demography Statistics. V: E. Congregado (ur.), *Measuring Entrepreneurship, Building a Statistical System*, Springer, 113–174. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-72288-7_7
8. Ahmad, N. in Hoffman, A. (2007). *A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship*. OECD Entrepreneurship Indicators Steering Group. Paris: OECD.
9. Ahmad, N. in Seymour, R.G. (2008). *Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection*. OECD Statistics Directorate, Working Paper STD/DOC (2008) 1. January. <http://dx.doi.org/10.1787/243164686763>
10. Audretsch, D. (2002). *Entrepreneurship: A Survey of the Literature*. Prepared for the European Commission, Enterprise Directorate General. European Commission, Enterprise and Industry.
11. Audretsch, D. B. in Thurik, R. (2001). *Linking Entrepreneurship to Growth*. OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2001/2. <http://dx.doi.org/10.1787/736170038056>
12. Avanzini, D. B. (2009). *Designing Composite Entrepreneurship Indicators*. Research Paper No. 2009/41. Helsinki, Finland: United Nations University, UNU-WIDER, World Institute for Development Economics Research.
13. Baum, R. L., Locke, E. in Smith, K. (2001). Multidimensional Model of Venture Growth, *Academy of Management Journal* 44 (2): 292–303. <http://dx.doi.org/10.2307/3069456>
14. Baumol, W., Litan, R. in Schramm, C. (2007). *Good Capitalism, Bad Capitalism, and the Economics of Growth and Prosperity*. Yale University Press.
15. Birch, D. (1979). *The Job Generation Process, Final Report to Economic Development Administration*. Cambridge, MA: MIT Program on Neighborhood and Regional Change.
16. Birch, D. (1987). *Job Creation in America: How Our Smallest Companies Put the Most People to Work*. New York: Free Press.

17. Blanchflower, D. (2000). Self-Employment in OECD Countries. *Labour Economics* 7 (5): 471–505. [http://dx.doi.org/10.1016/S0927-5371\(00\)00011-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0927-5371(00)00011-7)
18. Blanchflower, D. (2004). Self-Employment: More May Not Be Better. *Swedish Economic Policy Review* 11 (2): 15–74.
19. Blanchflower, D., Oswald, A. in Stutzer, A. (2001). Latent Entrepreneurship Across Nations, *European Economic Review* 45 (4–6): 680–691. [http://dx.doi.org/10.1016/S0014-2921\(01\)00137-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0014-2921(01)00137-4)
20. Bosma, N., Jones, K., Autio, E. in Levie, J. (2008). *Global Entrepreneurship Monitor: 2007 Executive Report*. Babson College, London Business School, and GERA.
21. Cantillon, R. (1755, re-edited 1931). *Essai sur la Nature du Commerce en Général*. London, UK: MacMillan.
22. Carree, M. A. in Thurik, A. R. (2003). The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth. V: Z. J. Acs, D. B. Audretsch (ur.), *Handbook of Entrepreneurship Research*, VB: Kluwer Academic Publishers, 437–471.
23. Congregado, E. (2008). *Measuring Entrepreneurship, Building a Statistical System*, Preface. Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-72288-7>
24. Crnogaj, K. (2012). *Vpliv izbranih institucionalnih in individualnih dejavnikov na podjetniško aktivnost in njihova povezava z gospodarskim in družbenim napredkom*. Doktorska disertacija. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, UM.
25. Davis, T. (2008). Understanding Entrepreneurship: Developing Indicators for International Comparisons and Assessments. V: E. Congregado (ur.), *Measuring Entrepreneurship, Building a Statistical System*, Springer, 39–63. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-72288-7_4
26. Desai, S. (2009). *Measuring Entrepreneurship in Developing Countries*. Research Paper No. 2009/10. Finska: UNU-WIDER, United Nations University, World Institute for Development Economics Research.
27. Drucker, P. F. (1985). *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. New York, USA: HarperBusiness.
28. EIM/ENSR. (1995). *The European Observatory for SMEs; Third Annual Report*, Zoetemeer: EIM Business and Policy Research.
29. Eurostat. (2011). *Factors of Business Success*. Dosegljivo: [online] [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/factors_business_success].
30. Eurostat, OECD. (2007). *Eurostat – OECD Manual on Business Demography Statistics*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
31. Evropska komisija. (2008). *Akt za mala podjetja za Evropo*, {SEC(2008), COM (2008) 394 Final. Dosegljivo: [online] [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:SL:PDF>].
32. Evropska komisija. (2010). *Flash Eurobarometer. Entrepreneurship in the EU and Beyond, Analytical Report*. EC.
33. Evropska komisija, SBA. (2010). *European SMEs under Pressure, Annual Report on EU Small and Medium-Sized Enterprises 2009*. EIM in Evropska komisija. Dosegljivo: [online] [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/pdf/dgentr_annual_report2010_100511.pdf].
34. Fairlie, R.W. (2012). *2011 Kauffman Index of Entrepreneurial Activity*. Report. Kauffman - The Foundation of Entrepreneurship.
35. Gartner, W. B. in Shane, S. (1995). Measuring Entrepreneurship over Time, *Journal of Business Venturing* 10: 283–301. [http://dx.doi.org/10.1016/0883-9026\(94\)00037-U](http://dx.doi.org/10.1016/0883-9026(94)00037-U)
36. Godin, K., Clemens, J. in Veldhuis, N. (2008). *Measuring Entrepreneurship Conceptual Frameworks and Empirical Indicators*. Studies in Entrepreneurship Markets No. 7, June, Fraser Institute.
37. Grilo, I. in Thurik, R. A. (2008). Determinants of Entrepreneurship in Europe and the US. *Industrial and Corporate Change* 17 (6): 1113–1145. <http://dx.doi.org/10.1093/icc/dtn044>
38. Hindle, K. (2006). A Measurement Framework for International Entrepreneurship Policy Research: From Impossible Index to Malleable Matrix. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business* 3 (2): 139–182. <http://dx.doi.org/10.1504/IJESB.2006.008926>
39. Hoffmann, A., Larsen, M. in Oxholm, A. S. (2006). *Quality Assessment of Entrepreneurship Indicators*, ver. 2. Copenhagen, Denmark: FORA. Dosegljivo: [online] [http://icc.foranet.dk/upload/quality_assessment_of_entrepreneurship_indicators_002.pdf].
40. Kelley, D., Bosma, N. in Amoros, J. E. (2011). *Global Entrepreneurship Monitor: 2010 Global Report*. Babson College, Babson Park, MS, US; Universidad del Desarrollo, Santiago, Chile; London Business School, London, UK in GERA.
41. Kirzner, I.M. (1973). *Competition and Entrepreneurship*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
42. Klyver, K. (2008). An Analytical Framework for Micro-Level Analysis of GEM Data. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business* 6 (4): 583–603. <http://dx.doi.org/10.1504/IJESB.2008.019503>
43. Knight, F. (1921, 1st. ed./1971). *Risk, Uncertainty and Profit*. Chicago: University of Chicago Press.
44. Lumpkin, G. T. in Dess, G. G. (1996). Clarifying the Entrepreneurial Orientation Construct and Linking It to Performance. *The Academy of Management Review* 21 (1): 135–172. <http://dx.doi.org/10.5465/AMR.1996.9602161568>
45. Lunati, M., zu Schlochtern, J. M. in Sargsyan, G. (2010). *Measuring Entrepreneurship, the OECD-Eurostat*

- Entrepreneurship Indicators Programme*, No. 15. November 2010. OECD. Dosegljivo: [online] [www.oecd.org/std/statisticsbrief/].
46. Marshall, A. (1890). *Principles of Economics*. Reprinted in 1997. London. UK: Prometheus.
 47. OECD. (2006). *Understanding Entrepreneurship: Developing Indicators for International Comparisons and Assessments*. STD/CSTAT 2006 (9). Organization for Economic Cooperation and Development.
 48. OECD. (2008). *Measuring Entrepreneurship. A Digest of Indicators*. OECD—Eurostat Entrepreneurship Indicators Program. OECD Statistics Directorate, OECD Publishing.
 49. OECD. (2011). *Entrepreneurship at a Glance 2011*, OECD Publishing.
 50. OECD, EIP. (2011). *Background Information*. Dosegljivo: [online] [http://www.oecd.org/document/58/0,3746,en_2649_44392116_44441658_1_1_1_1,00.html].
 51. Parker, S. (2005). The Economics of Entrepreneurship: What We Know and What We Don't. *Foundations and Trends in Entrepreneurship* 1 (1): 1–54. <http://dx.doi.org/10.1561/03000000001>
 52. Parker, S. C. (2008). Statistical Issues in Applied Entrepreneurship Research: Data, Methods and Challenges. V: E. Congregado (ur.), *Measuring Entrepreneurship, Building a Statistical System*. Springer, 9–20. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-72288-7_2
 53. Penrose, E. T. (1959 / re-edited 1980). *The Theory of the Growth of the Firm*. Oxford, UK: Basil Blackwell.
 54. Rebernik, M., Tominc, P. in Crnogaj, K. (2011). *Podjetniška aktivnost, aspiracije in odnos do podjetništva, GEM Slovenija 2010*. Ekonomsko-poslovna fakulteta. UM.
 55. Say, J. B. (1803 / re-edited 1964). *A Treatise on Political Economy: or the Production, Distribution and Consumption of Wealth*. New York: Augustus M. Kelley ed.
 56. Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge, USA: Harvard University Press.
 57. Storey, D. J. (1991). The Birth of New Enterprises – Does Unemployment Matter? A Review of the Evidence. *Small Business Economics* 3 (3): 167–178. <http://dx.doi.org/10.1007/BF00400022>
 58. Širec, K. in Crnogaj, K. (2010). Diversity of Slovenian High-Growth Companies, *USA-China Business Review* 9 (2): 1–16.
 59. Širec, K. in Crnogaj, K. (2011). Doprinos dinamičnih poduzeća kao izazov za kreatorne ekonomske politike. V: *Međunarodna naučna konferencija "Ekonomska integracija: izazovi i perspective integracija zemalja Jugoistočne Evrope"*, zbornik međunarodnog znanstvenog skupa, Tuzla: Ekonomski fakultet.
 60. Tominc, P. in Rebernik, M. (2012). Komparativna analiza podjetniške aktivnosti z globalnim indeksom podjetništva in razvoja – GEDI. *Naše gospodarstvo* 58 (1/2): 55–63.
 61. Van Stel, A., Cieslik, J. in Hartlog, C. (2010). *Measuring Business Ownership Across Countries and Over Time: Extending the COMPENEDIA Data Base*. EIM Research Reports, The Netherlands: EIM Business and Policy Research. Dosegljivo: [online] [<http://www.entrepreneurship-smc.eu/pdf-cz/H201019.pdf>].
 62. Verheul, I., Wennckers, S., Audretsch, D. in Thurik, R. (2002). An Eclectic Theory of Entrepreneurship: Policies, Institutions and Culture, V: D.B. Audretsch, R. Thurik, I. Verheul in A.R.M. Wennckers (ur.), *Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-U.S. Comparison*, Boston/Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 11–81. http://dx.doi.org/10.1007/0-306-47556-1_2
 63. von Mises, L. (1949 / re-edited 1996). *Human Action: A Treatise on Economics*. Fourth Revised Edition. San Francisco: Fox & Wilkes.
 64. Walras, L. (1954). *Elements of Pure Economics, or the Theory of Social Welfare*. London: Allen & Unwin for the American Economic Association and the Royal Economic Society.
 65. WBGES. (2008). *The World Bank Group Entrepreneurship Snapshots*. Dosegljivo: [online] [<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTPROGRAMS/EXTFINRES/0,,contentMDK:21454009~pagePK:64168182~piPK:64168060~theSitePK:478060,00.html>].
 66. WBGES. (2010). *Entrepreneurship Snapshots 2010: Measuring the Impact of the Financial Crisis on New Business Registration*. ZDA: The World Bank.
 67. Wennckers, A. R. M. (1997). The Revival of Entrepreneurship in the Netherlands, V: P. J. J. Welfens in C. Graack (ur.), *Technologieorientierte Unternehmensgründungen und Mittelstandspolitik in Europa*, Heidelberg: Physica-Verlag, 185–194.
 68. Wennckers, A. R. M., Uhlander, L. M., in Thurik, R. (2002). Entrepreneurship and Its Conditions: A Macro Perspective. *International Journal of Entrepreneurship Education* 1 (1): 25–64.
 69. Wicklund, J. in Shepherd, D. (2003). Aspiring for, and Achieving Growth: The Moderating Role of Resources and Opportunities, *Journal of Management Studies* 40 (8): 1919–1941. <http://dx.doi.org/10.1046/j.1467-6486.2003.00406.x>

Dr. Katja Crnogaj je asistentka za podjetništvo in ekonomiko podjetja na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru. Kot raziskovalka na Inštitutu za podjetništvo in management malih podjetij sodeluje pri številnih domaĉih in mednarodnih raziskovalnih projektih. Je ĉlanica raziskovalnega tima Global Entrepreneurship Monitor in Slovenski podjetniški observatorij. Aktivno sodeluje v raziskovalnem programu Podjetništvo za inovativno druŹbo ter ciljnem raziskovalnem projektu Spremljanje globalnega podjetništva in stanja slovenskega podjetništva s pomoĉjo Globalnega podjetniškega monitorja. V doktorski disertaciji je prouĉevala vpliv izbranih institucionalnih in individualnih dejavnikov na podjetniško aktivnost ter njihovo povezavo z gospodarskim in druŹbenim napredkom. Raziskovalno se ukvarja tudi s podjetniškimi merami, mednarodnim podjetništvom, podjetniškim povezovanjem in drugimi podroĉji podjetništva in ekonomike podjetja.

***Katja Crnogaj, Ph.D.**, is an assistant in the Department of Entrepreneurship and Business Economics at the Faculty of Economics and Business, University of Maribor. As a young researcher and member of the Institute for Entrepreneurship and Small Business Management, she is currently involved in several national and international research projects. Furthermore, she is a member of the Global Entrepreneurship Monitor and Slovenian Entrepreneurship Observatory research group. She participates in the Entrepreneurship for Innovative Society research program and the research project titled "Surveying of global entrepreneurship and state of Slovenian entrepreneurship by means of Global Entrepreneurship Monitor". In her dissertation, she studied the effect of specific institutional and individual factors on entrepreneurial activity and their link to economic and social progress. Her main research interests also include entrepreneurship measures, international entrepreneurship, entrepreneurial networks, and other fields in entrepreneurship and business economics.*

Dr. Miroslav Rebernik je redni profesor za ekonomiko poslovanja in za podjetništvo na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru. Bil je gostujoĉi profesor na Portland State University ter dobitnik Fulbrightove raziskovalne Źtipendije na Babson Collegeu. Sodeloval je na veĉ kot 80 domaĉih in tujih strokovnih in znanstvenih konferencah. Sodeluje v uredniških in recenzijskih odborih revij *Business & Economics Review*, *Journal of Small Business Management*, *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, *Economic Review: Journal of Economics and Business* ter *Journal of Global Entrepreneurship Research*. Je vodja raziskovalnega programa Podjetništvo za inovativno druŹbo, vodja raziskovalnega tima Global Entrepreneurship Monitor Slovenija ter sourednik Slovenskega podjetniškega observatorija.

***Miroslav Rebernik, Ph.D.**, is a professor of business economics and entrepreneurship at the Faculty of Economics and Business, University of Maribor. He was a visiting professor at the Portland State University and a recipient of a Fulbright research fellowship at Babson College. He has participated in more than 80 national and international conferences. He participates in peer reviews and editorial boards for *Business & Economics Review*, *Journal of Small Business Management*, *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, *Economic Review: Journal of Economics and Business* and the *Journal of Global Entrepreneurship Research*. He is the head of the research program for the Entrepreneurship for Innovative Society, leads the Global Entrepreneurship Monitor Slovenia research team, and is co-editor of *Slovenian Entrepreneurship Observatory*.*